

Антикорупційні обмеження щодо осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» передбачено низку принципово нових інструментів запобігання корупційним проявам.

Зокрема, йдеться про обмеження для певних категорій осіб, спрямовані на попередження корупції, одним з яких є обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування.

Варто зазначити, що запровадження такого обмеження є загальноновизнаним міжнародним антикорупційним стандартом.

Так, статтею 12 Конвенції ООН проти корупції серед інструментів, спрямованих на запобігання корупції в приватному секторі, передбачено запобігання виникненню конфлікту інтересів шляхом установаження обмежень, у належних випадках й на обґрунтований строк, стосовно професійної діяльності колишніх державних посадових осіб у приватному секторі після їхнього виходу у відставку або на пенсію, якщо така діяльність або робота безпосередньо пов'язана з функціями, що такі державні посадові особи виконували в період їхнього перебування на посаді або за виконанням яких вони здійснювали нагляд.

Необхідність впровадження подібного обмеження впливає із Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (2000) 10 щодо кодексів поведінки публічних посадових осіб.

За своєю природою згаданий превентивний механізм має на меті мінімізувати ризики виникнення конфлікту інтересів при переході службовця на іншу, не пов'язану з виконанням функцій держави роботу.

Стаття 10 цього Закону передбачає три види таких обмежень, для яких притаманні певні спільні ознаки.

Перш за все, на відміну від усіх інших, вказані обмеження стосуються не службовців, а осіб, які припинили перебування на публічній службі.

Ще однією особливістю, на яку слід звернути увагу, є визначений строк дії таких обмежень, а саме один рік з моменту припинення служби. Такий відносно нетривалий строк є найбільш оптимальним з огляду на неприпустимість встановлення надмірних обмежень для громадян, які

звільнилися з державних органів чи органів місцевого самоврядування. З іншого боку такий строк є достатнім аби усунути або значно послабити можливості особи недобросовісно використовувати своє попереднє службове становище.

Першим видом передбачених статтею 10 Закону обмежень є заборона особам, які припинили службу, укласти трудові договори (контракти) або вчинити правочини у сфері підприємницької діяльності з підприємствами, установами чи організаціями незалежно від форми власності, якщо такі особи протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих підприємств, установ чи організацій.

Наявність у Законі такого обмеження спрямована на запобігання випадкам, коли особа, перебуваючи на посаді, заздалегідь готує для себе робоче місце у підприємстві чи організації, які вона контролює чи іншим чином впливає на їх діяльність. Крім цього, дане обмеження запобігатиме необ'єктивності в діяльності службовців.

Наступним видом обмежень, передбачених для осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, є заборона розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, установлених законом.

Вказане обмеження запобігатиме недобросовісному використанню особою конкретної інформації, отриманої при виконанні службових обов'язків, в приватних інтересах. Адже не виключені випадки, коли перебуваючи на службі, особа отримує певну офіційну інформацію, яка в подальшому може бути використана нею на користь майбутнього роботодавця або в процесі безпосереднього здійснення тієї чи іншої приватної практики.

Ще одне обмеження, встановлене статтею 10 Закону, полягає у забороні особам, які припинили службу, представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган (органи), в якому (яких) вони працювали.

Зазначене обмеження сприятиме запобіганням недобросовісному використанню колишнім службовцем своїх зв'язків при здійсненні ним представницької діяльності. Це правило, наприклад, є досить актуальним для юристів, серед яких поширеною є практика представництва інтересів громадян чи юридичних осіб після припинення державної служби чи роботи у правоохоронних та

контролюючих структурах, в тому числі, в процесі здійснення адвокатської діяльності.

Міжнародний досвід свідчить про різноманіття підходів до попередження конфлікту інтересів у діяльності осіб, які припинили державну службу. Як правило, у більшості держав діють подібні до встановлених українським законодавством обмежень стосовно осіб, які припинили державну службу. Однак, в кожній державі встановлені ті чи інші особливості дії таких обмежень.

До прикладу, у таких державах, як Японія, Нідерланди, Туреччина та Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії подібні обмеження діють упродовж двох років, в той час як у Норвегії – протягом шести місяців. В Канаді такі обмеження діють упродовж одного року для службовців та протягом двох років для міністрів, при цьому для вищих посадових осіб та працівників міністерств встановлено обмеження на здійснення лобістської діяльності упродовж п'яти років з дня припинення служби.

У Франції функціонують комітети з етики, які надають консультації державним службовцям щодо сумісності із подальшою діяльністю у приватному секторі. Крім цього французьке законодавство забороняє службовцю протягом п'яти років після припинення служби брати фінансову участь в діяльності приватних підприємств, які мали контакти з органом, в якому працювала особа.

Ще однією характерною особливістю української моделі обмежень для осіб, які припинили публічну службу, є відсутність окремо встановленої відповідальності за їх порушення.

Таким чином, порушення обмеження на укладання трудових угод та правочинів у сфері підприємницької діяльності може тягнути за собою правові наслідки у виді визнання відповідної угоди чи правочину недійсним.

Що стосується порушення обмеження щодо представництва інтересів тієї чи іншої фізичної юридичної особи, то у даному випадку може йти мова про певні процесуальні наслідки (якщо мало місце представництво інтересів у суді) або знову ж таки про недійсність досягнутих під час такого представництва домовленостей (наприклад, у випадку представництва інтересів у комерційних операціях тощо).

Власне, суб'єктами адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, є лише особи, які перебувають на службі (стаття 1728 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

З наведеного можна дійти висновку, що в українському варіанті додержання обмежень для осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, має бути забезпечене високим рівнем доброчесності таких осіб. В свою чергу, забезпечення доброчесної поведінки публічних службовців є одним із завдань сучасної державної антикорупційної політики.